

Nr 182.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående omläggning av statsverkets räkenskapsår; given Stockholms slott den 9 mars 1923.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, inhämta riksdagens yttrande rörande omläggning av räkenskapsåret för statens verk och myndigheter, med undantag för de affärsdrivande verken, till att omfatta tiden 1 juli—30 juni.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

F. V. Thorsson.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 9 mars 1923.

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, ÅKERMAN, SCHLYTER, ÖRNE.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anför chefen för finansdepartementet, statsrådet Thorsson följande:

Jag anhåller nu att få förelägga Kungl. Maj:t frågan angående den tidsperiod, statens räkenskapsår bör omfatta.

Bihang till riksdagens protokoll 1923. 1 saml. 146 häft. (Nr 182.)

Riksdagens
skrivelse nr
166 år 1922.

I skrivelse den 23 maj 1922 (nr 166) har riksdagen i anledning av vissa inom riksdagen väckta motioner angående ändrade bestämmelser rörande statsrevisionen m. m., avseende utökning av dess ledamöters antal, utsträckning av tiden för dess sammanträde, utvidgning av dess revisionella befogenhet samt frågan om dess granskning såsom grund för utkrävande av konstitutionellt ansvar m. m., anhållit, att Kungl. Maj:t ville angående statsrevisionens verksamhet och förutsättningarna för densamma låta verkställa utredning uti vissa i skrivelsen närmare angivna avseenden ävensom för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Innan den begärda utredningen angående omläggning av statsrevisionen igångsättes, torde det vara nödvändigt att först taga ståndpunkt till den i förenämnda skrivelse särskilt avhandlade, för statsrevisionen och dess verksamhet viktiga frågan om förhållandet mellan statens räkenskapsår och dess budgetår. Sistnämnda spörsmål torde för den skull böra upptagas till avgörande vid innevarande riksdag.

För tiden till och med år 1922 sammanfölo statens räkenskaps- och budgetår med kalenderåret. Då 1921 års riksdag fattade beslut om budgetårets omläggning till att omfatta perioden 1 juli—30 juni, förutsattes emellertid, i enlighet med Kungl. Maj:ts proposition i ämnet, att kalenderåret fortfarande skulle vara räkenskapsår.

Riksdagen har i förutnämnda skrivelse den 23 maj 1922 berört denna fråga och har därvid till en början erinrat om, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 15 juni 1921 (nr 334) i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omläggning av budgetåret i fråga om sagda omläggnings inverkan på räkenskapsåret för statens verk och myndigheter anfört bland annat följande:

»Med hänsyn särskilt till nödvändigheten av att för varje räkenskapsår fullt avslutade riksräkenskaper och fullständigt utarbetad rikshuvudbok — vars färdigställande hittills i regel dragit en tid av över 9 månader — skola kunna föreläggas riksdagens revisorer till granskning, skulle enligt Eders Kungl. Maj:ts förevarande förslag kalenderåret bibehållas såsom räkenskapsår. Budgetredovisningen åter — vilken till och med år 1919 ingick såsom en del av rikshuvudboken, men som numera framlägges i särskild ordning — skulle givetvis avse själva budgetåret. Riksdagen har ansett sig även i denna del kunna giva sin anslutning till propositionen. Det bör uppmärksammas, hurusom rikshuvudboken och budgetredovisningen fylla två från varandra skilda huvuduppgifter. Medan rikshuvudboken innefattar eller åtminstone bör innefatta en redovisning av hela statskapitalet ävensom storleken av de värdeförändringar, som detsamma under vederbörande räkenskapsår undergått, utgör budgetredovisningen en räkenskapsmässig uppställ-

ning, utvisande utfallet av ett visst års budget i jämförelse med de i riksstaten beräknade olika inkomst- och utgiftsposterna. Enligt riksdagens mening synes något principiellt eller praktiskt hinder icke föreligga för att de tidsperioder, för vilka rikshuvudboken och budgetredovisningen uppgöras, icke sammanfalla.»

Enligt förenämnda skrivelse har väl 1922 års riksdag funnit detta uttalande rörande rikshuvudbokens och budgetredovisningens olika ändamål äga sin riktighet. Efter att hava berört spørgsmålet om budgetredovisningens kompletterande med vissa dispositionsbokföringsuppgifter har emellertid sagda riksdag till behandling upptagit frågan, huruvida det trots budgetårets omläggning kunde anses lämpligt att bibehålla kalenderåret såsom räkenskapsår för statens verk och myndigheter, vilkas av Kungl. Maj:t utfärdade specialstater måste i anslutning till statsregleringen gälla för budgetår och ej för kalenderår, och härvid anført följande.

Såsom framginge av riksdagens förut återgivna uttalande år 1921 hade riksdagen såsom skäl för bifall till Kungl. Maj:ts då föreliggande förslag om bibehållande av dessa verks och myndigheters räkenskaper vid kalenderår framhållit nödvändigheten av, att för varje räkenskapsår fullt avslutade riksräkenskaper skulle kunna föreläggas riksdagens revisorer till granskning. Riksdagen, som till fullo erkände vikten av, att revisorerna under sitt arbete ägde tillgång till avslutade riksräkenskaper, ansåge sig dock kunna sätta i fråga, huruvida man för att ernå detta syfte borde uppgiva kravet på, att sagda räkenskaper — åtminstone i vad de avsåge redovisning av medel, tillhörande statsregleringen — skulle omfatta samma tid som denna. Riksdagen ville i sådant avseende erinra, att enligt § 14 i den av riksdagen för dess revisorer antagna instruktion det bland annat ålåge revisorerna att efterse och granska, huruvida utgifterna överensstämde med *stat och författningar*, ävensom att huvudsakligen granska *dispositionerna, förvaltningen* och resultatet på det hela.

Det syntes riksdagen ligga i öppen dag, att en dylik granskning knappast skulle kunna fylla sin uppgift, därest de med verifikationer försedda specialräkenskaperna hänförde sig till en annan tidsperiod än budgetredovisningen. Man hade i den senare, som uppgjordes för perioden 1 juli—30 juni, att röra sig med inkomst- och utgiftsbelopp, vilka vore redovisade allenast efter inkomstitlar och beviljade anslag, men de specialräkenskaper, med ledning av vilka dessa anslags behöriga användning skulle av statsrevisorerna granskas, skulle med sina verifikationer fortllarande hänföra sig till kalenderår. Även ur andra synpunkter, exempelvis med avseende å ämbetsmyndigheternas medelsförvaltning,

syntes en anordning med skilda redovisningsår för budgetredovisning och specialräkenskaper komma att medföra påtagliga olägenheter.

Fastställdes budgetåret såsom räkenskapsår för statens ämbetsmyndigheter innebure detta givetvis, att rikshuvudboken skulle upprättas för budgetår. Det syntes emellertid icke vara nödvändigt, att densamma tillhandahölles riksdagens revisorer redan vid revisionens början, utan torde det, enligt vad riksdagen inhämtat, vara fullt tillräckligt om så skedde senare under revisionens fortgång.

Att vissa svårigheter ur arbetsbelastningssynpunkt måste övervinnas, därest man med budgetåret såsom räkenskapsår skulle kunna hinna avsluta statsräkenskaperna till den tid, då riksdagens revisorer sammanträdde, hade riksdagen ingalunda förbisett. Med hänsyn till det anförda hade riksdagen dock ansett sig böra hemställa om att en utredning måtte komma till stånd i syfte att utrona, om och på vad sätt i samband med den av riksdagen beslutade omläggningen av budgetåret ett fastställande av detta såsom räkenskapsår för statens verk och myndigheter skulle kunna möjliggöras.

Då riksdagens förenämnda skrivelse den 9 juni 1922 anmäldes för Kungl. Maj:t, erhöll riksräkenskapsverket befallning att till Kungl. Maj:t inkomma med utredning angående de åtgärder, som erfordrades, för att efter omläggningen av statsregleringsperioden till tiden 1 juli—30 juni de förvaltande verken och myndigheternas årsräkenskaper ävensom rikshuvudboken måtte avse statsregleringsåret, samt för att rikshuvudboken måtte föreligga avslutad den 1 november det år, varunder den ifrågakommande statsregleringsperioden utginge.

Yttranden av riksräkenskapsverket jämt andra statens verk och myndigheter.

Riksräkenskapsverket har i skrivelse den 13 september 1922 förelagt den anbefallda utredningen.

Riksräkenskapsverket har till en början berört de erinringar mot en förläggning av räkenskapsåret till tiden 1 juli—30 juni, som av vissa ämbetsmyndigheter, bland dem chefen för sjökartverket, mynt- och justeringsverket, telegrafstyrelsen, domänstyrelsen och riksräkenskapsverket, framställts i de av dem på sin tid avgivna utlåtanden rörande omläggningen av budgetåret, och vilka framgå av det Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen den 11 mars 1921 (nr 201) bilagda utdrag av statsrådsprotokollet för samma dag.

I nämnda utlåtanden hade bland annat framhållits de svårigheter, som vore förknippade med bokslutets förläggning till sommaren ur arbetsbelastningssynpunkt, och hade därvid särskilt påpekats olägenheterna av, att den med bokslutet sysselsatta personalen finge möjligheten till sommarsemester i hög grad beskuren, samt att denna omständighet i förening med den ökade dagliga tjänstgöringen för sagda personal under den varma årstiden vore ägnad att skapa arbetsolust och försämrad rekrytering.

Vad särskilt beträffar statens domäner, så hade domänstyrelsen för sin del framhallit, hurusom en omläggning av räkenskapsåret till tiden 1 juli—30 juni skulle i betänklig grad verka hinderligt på jägmästarnas arbete ute i skogarna, då ju deras tjänstgöring under sommar och höst, medan marken vore bar, måste vara förlagd huvudsakligast ute å reviren. Avslutandet av medels- och förrädsredovisningarna vid juni månads utgång skulle binda jägmästarna vid expeditjonsarbetet under en stor del av juni och juli månader, även om skrivbiträden anlätades, enär dessa senare i regel endast torde kunna utföra det rent mekaniska arbetet, under det att de med bokslutet förenade mer krävande uppgifter måste handläggas av redogöraren personligen. Då det därjämte tillkomme jägmästarna att under sensommaren avgiva förslag med specificerade kostnadsberäkningar till de förvaltningsåtgärder, vilka under nästpåföljande år borde inom deras förvaltningsområden vidtagas, samt i och med den föreslagna omläggningen av räkenskapsåret under sommar- eller hösttid utarbета årsstatistiken, bleve därigenom jägmästarna huvudsakligast upptagna av expeditjonsgörömal under den tid, då deras verksamhet vore mest nödvändig ute i skogarna. Särskilt ofördelaktigt skulle ett sådant förhållande återverka på jägmästarnas tjänstgöring i övre Norrland, där tiden vore tämligen starkt begränsad för sådana förrättningar, som måste utföras, då marken vore bar.

En omläggning av budgetåret på föreslaget sätt skulle salunda, särskilt vad Norrland beträffade, föranleda anställandet ej blott av ett ökat antal skrivbiträden, utan även av ett avsevärt antal revirassistenter, varigenom domänverkets driftkostnader skulle ytterligare ökas.

Under dittillsvarande förhållanden med räkenskapsåret sammanfallande med kalenderåret kunde för bokslutet och statistiken erforderliga uppgifter utarbetas av jägmästarna under vintern eller den del av året, då deras tjänstgöring, vad större delen av landet beträffade, under längre tid ute i skogen vore mindre av behovet påkallad. Dittills hade också eftersträfvats att under sommar och höst inskränka jägmästarnas expeditjonsgörömal till minsta möjliga för att därigenom möjliggöra deras för revirens rationella skötsel nödvändiga vistande ute i skogarna under denna tid.

Den ifrågasatta omläggningen av räkenskapsåret skulle däremot föranleda ett steg i motsatt riktning till väsentligt men för jägmästarnas verksamhet i förut berörda hänseende.

Riksräkenskapsverket har vidare lämnat en redogörelse för verkets eget utlåtande över budgetårskommitténs förslag. Ur denna redogörelse torde få erinras om följande.

Riksräkenskapsverket gjorde i sitt förenämnda utlåtande en bestämd skillnad mellan räkenskapsår och budgetår. Då riksräkenskapsverket efter statsbokföringsreformens genomförande ansåg sig utan avsevärd svårighet kunna framlägga budgetredovisningen inom tre månader efter budgetårets utgång, hyste riksräkenskapsverket icke några betänkligheter i fråga om budgetårets omläggning, detta dock under den bestämda förutsättningen, att det icke alls ifrågasattes, att inom samma tid också kapitalbokslutsåret omlades till perioden 1 juli—30 juni, och att rikshuvudbok för samma tidsperiod jämväl skulle föreligga färdig inom tre månader. Budgetredovisning och rikshuvudbokens kapitalavslutning vore två skilda saker, som icke nödvändigtvis behöfve avse samma tidsperioder. Att medhinna ett

kapitalbokslut på tre månader vore, vad statsverket beträffade, omöjligt, och vad anginge de affärsdrivande verken högst olägligt.

Däremot skulle kapitalbokslutets bibehållande vid kalenderår, under det att budgetåret bleve omlagt till att omfatta tiden 1 juli—30 juni, så långt ifrån medföra några olägenheter, att det tvärtom skulle medföra vissa beaktansvärda fördelar. Rikshuvudboken vore för närvarande rätt så ensidigt inriktad på de budgetära anslagen och titlarna. En utvidgning att avse all statens förmögenhetsbestånd hade många gånger varit ifrågasatt, men en reform därutinnan hade ofta strandat på formella svårigheter, vilka berott av, att en fullständig budgetredovisning varit inpassad inom kapitalbokslutets ram. Härav hade det kommit sig, att denna huvudbok aldrig varit och icke heller kunnat bli en verklig rikshuvudbok. I ett kungl. brev den 9 februari 1912 till statsbokföringskommittén anbefalldes sålunda denna kommitté att taga under övervägande, huruvida i samband med budgetredovisningen eller vid sidan av densamma skulle kunna upprättas en översikt av statens i samma redovisning icke upptagna tillgångar eller, därest en tillförlitlig översikt av sådan omfattning icke funnes kunna åstadkommas, i varje fall en förteckning å statens i budgetredovisningen icke avsedda fastigheter kunde åvägbringas; och i det yttrande till statsrådsprotokollet, som föregick nämnda kungl. brev, yttrade dåvarande chefen för finansdepartementet, att han ansåge det vara av vikt att undersöka, huruvida i rikshuvudboken eller, om detta mötte hinder av dess egenskap av budgetredovisning, i en bilaga därtill skulle kunna erhållas en översikt av statens samtliga tillgångar, alltså icke blott dem, vilka stode i omedelbart samband med budgeten och inginge i de allmänna statsfonderna och de s. k. produktiva fonderna. Han förmäde sig därvid närmast syfta på det i fastigheter nedlagda kapital, vilket icke vore att hänföra till de affärsdrivande verkens och de produktiva fondernas tillgångar. Om än en uppgift å dessa fastigheters sammanlagda värde icke i allmänhet kunde anses äga någon egentlig betydelse vid bedömande av statens finansiella ställning, syntes det honom dock ur andra synpunkter vara av värde att i omedelbar anslutning till redovisningen för budgeten och för statens produktiva fonder äga tillgång till uttömmande uppgifter om statskapitalet i dess helhet.

Frågan om ett organiskt inrymmande i rikshuvudboken av en översikt av statens samtliga tillgångar strandade emellertid, enligt vad framginge av statsbokföringskommitténs utlåtande den 10 december 1912, på det förhållandet, att budgetredovisningen alltjämt betraktades såsom det väsentliga av rikshuvudboken. Att i en så beskaffad rikshuvudbok upptaga redovisning för alla statsverkets tillgångar, vilka år efter annat tillkommit genom budgetens realiserande, men vilka, sedan budgetåret utgått, icke vidare stode i något förhållande till budgeten, syntes icke vara genomförbart. Man kunde då icke sträcka sig längre, än att i den centrala statsräkenskapen och i budgetredovisningen inlades redovisning för kassafonden och de produktiva fonderna, vilka alltjämt lämnade eller åtminstone vore avsedda att lämna bidrag till budgetens realiserande. Man ansåg, att därigenom komme den ojämförligt största och i varje fall ur statsfinansiell synpunkt viktigaste delen av statskapitalet att redovisas i rikshuvudboken och där balanseras mot statsskulden. Däremot måste de tillgångar, staten därutöver ägde i fastigheter, inventarier och förråd m. m., i räkenskapshänseende betraktas såsom helt avskrivna. Beträffande

dessu tillgångar bleve man alltså alltjämt hänvisad till de mer eller mindre tillförlitliga statistiska översikter, som vart nionde år uppgjordes och delgaves riksdagen.

Då emellertid budgetredovisningen av andra anledningar, på vilka det icke vore nödigt att närmare ingå, måste utbrytas ur rikshuvudboken för att självständigt avgivas, bleve det tekniskt möjligt att åstadkomma en rikshuvudbok, däri statens samtliga tillgångar, oavsett om de hade direkt relation till riksstaten eller icke, kunde kapitalbokslutmässigt sammanföras.

Och det vore riksräkenskapsverkets avsikt att — sedan budgetredovisningen med sina säruppgifter enligt instruktionens föreskrifter blivit avskild ur kapitalbokslutet — framlägga förslag till en rikshuvudbok, där statens hela kapitalverkligen bleve bokföringsmässigt och uttömmande redovisat.

Beträffande särskilt de affärsdrivande verkens kapitalbokslut hade riksräkenskapsverket understrukit de svårigheter, som skulle uppstå för upprättandet av dessa bokslut och inarbetandet i rikshuvudboken av deras resultat, därest räkenskapsåret förlades till tiden 1 juli—30 juni, ävensom framhållit, att det ur budgetsynpunkt måste vara en avgjord fördel, att de affärsdrivande verkens huvudböcker, vilka skulle till siffran bestämma det driftöverskott, som skulle tillföras statsverkets budget, uppgjordes i så god tid, att detta överskott kunde tillflyta statskassan inom utgången av det budgetår, för vars utgifter detta överskott skulle tagas i anspråk.

Slutligen hade riksräkenskapsverket påpekat, att ett bibehållande för affärsverken av kalenderåret såsom räkenskapsår medförde den ytterligare fördelen, att man kunde med större noggrannhet beräkna det överskott, som från nämnda verk borde bliva disponibelt för statsregleringsperioden.

Efter att hava redogjort för de nu berörda yttrandena rörande frågan om budgetårets omläggning har riksräkenskapsverket i sin skrivelse den 13 september 1922 meddelat, att ämbetsverket för verkställande av den genom Kungl. Maj:ts beslut den 9 juni 1922 anbefallda utredningen hos samtliga länsstyrelser och övriga statsmyndigheter, vilka hade konti i rikshuvudboken, ävensom hos riksgäldskontoret anhållit om uppgift å de åtgärder, som erfordrades för att efter omläggningen av statsregleringsperioden till tiden 1 juli—30 juni årsräkenskaperna måtte avse statsregleringsåret samt föreligga avslutade och till riksräkenskapsverket ingivna i tillräckligt god tid för statsrevisorernas granskning och rikshuvudbokens färdigställande till den 1 november. Med överlämnande av de sålunda inhämtade yttrandena har riksräkenskapsverket vidare omförmålt, att berörda yttranden »i många fall» innehölle meddelande om, att några särskilda åtgärder icke erfordrades för den ifrågasatta omläggningen av kapitalbokslutsåret.

De erinringar, som gjorts av vissa myndigheter, äro i huvudsak följande.

Flera *länsstyrelser* hava framhållit de svårigheter, som skulle uppkomma därigenom, att bokslutsarbetet inträffade samtidigt med de under månaderna juli och augusti forcerade förarbetena för prövningsnämndernas sammanträden, och som skulle föranleda behov av ökade arbetskrafter.

Härom har emellertid riksräkenskapsverket yttrat att, då flertalet länsstyrelser icke ansett någon personalökning erforderlig på grund av en omläggning på föreslaget sätt av räkenskapsåret, detta kunde antagas icke heller bliva fallet vid övriga länsstyrelser.

Förutom en del nya bokföringsföreskrifter och andra dylika åtgärder, som skulle påkallas av räkenskapsårsmöjligheten, hava vidare vissa länsstyrelser föreslagit, att räkenskapsåret för samtliga sådana kommunala myndigheter, försäkringsanstalter och inrättningar, vilkas medel uppbyres i sammanhang med kronouppbörden, måtte omläggas till att sammanfalla med statens nya räkenskapsår, d. v. s. budgetåret, vilket förslag biträtts av riksräkenskapsverket.

Statskontoret har beträffande räntekammarens räkenskaper förklarar, att även med ett kapitalbokslutsår förlagt till tiden 1 juli—30 juni inga särskilda åtgärder erfordrades för upprättandet av dessa räkenskaper inom vederbörlig tid.

Vidkommande åter fondbyråns räkenskaper har statskontoret framhållit, att vissa svårigheter föreläge att färdigställa sagda räkenskaper i tillräckligt god tid, ävensom att, för att så skulle kunna ske, ökad arbetshjälp måste ställas till nämnda byrås förfogande, en arbetshjälp, som statskontoret dock ansåge sig kunna tillvidare bereda byrån ifråga utan att några medel för sådant ändamål behövde äskas. Dessutom har statskontoret föreslagit vissa ändringar i bestämmelserna angående länsstyrelsernas fondmedelsrapporter och i sammanhang därmed viss omläggning av hushållningssällskapens räkenskaper beträffande egnahemslånefonden. Mot dessa förslag har riksräkenskapsverket icke haft något att erinra.

Telegrafstyrelsen har gjort gällande, att betydande svårigheter skulle vara förbundna med upprättandet av telegrafverkets kapitalbokslut i fullständigt skick inom vederbörlig tid, därest räkenskapsåret på förslaget sätt omlades. Särskilt har telegrafstyrelsen uppehållit sig vid de olägenheter, som skulle vara förenade med inventarieredovisningen. Styrelsen har emellertid förklarar, att till den 15 september skulle till riksräkenskapsverket kunna avlämnas uppgift å de siffror, vilka erfordrades för införandet i rikshuvudboken. Trots att årsräkenskapen vid sagda tidpunkt endast skulle föreligga i ofullständigt skick, skulle erfordras stark forcering av arbete, anlitande av övertidsarbete och utökande av personalen. Riksräkenskapsverket har — ehuru verket icke kunnat finna telegrafstyrelsens förslag tillfredsställande vare sig i avseende på tidpunkten eller i avseende på formen för de utlovade uppgifternas avlämnande — förklarar, att telegrafverkets förslag icke i och för sig torde omöjliggöra rikshuvudbokens färdigställande till den 1 november.

Vattenfallsstyrelsen har anfört, att med de betydande olägenheter, som vore förenade med bokslutsarbetets förläggande till sommaren, det vore uteslutet, att räkenskaperna efter omläggning av räkenskapsåret skulle kunna färdigställas tidigare än den 1 november, och att, därest överrevisorernas granskning av räkenskaperna skulle äga rum före deras avlämnande till riksräkenskapsverket — vilket ansåges lämpligast — tidpunkten måste sättas senare än den 1 november. Styrelsen har vidare framhållit, att det räkenskapsammandrag, som jämte förvaltningsberättelsen skulle avlämnas före den 15 september för räkenskapernas granskning av riksdagens revisorer, icke kunde efter omläggningen av årsräkenskapen avlämnas förrän den 1 november. Vad förvaltningsberättelsen angår, har styrelsen framhållit det uppenbarligen omöjliga i att under hösten tillhandahålla riksdagens revisorer någon sådan för nästföregående räkenskapsår.

Efter att hava påpekat en del erforderliga ändringar i gällande bestämmelser med anledning av den ifrågasatta omläggningen av räkenskapsåret, har styrelsen slutligen framhållit önskvärdheten av, att kungl. kungörelsen den 30 juni 1920 angående vissa tillägsbestämmelser till avlöningsreglementet ändrades därhän, att

personalen för det arbete, som den under sommaren utförde utöver fastställd tjänstgöringstid, erhöle särskild ersättning eller bereddes avkortad tjänstgöring under annan tidsperiod, då bokslutsarbetet icke påginge.

Riksräkenskapsverket har i anledning av vattenfallsstyrelsens uttalande framhållit, att åt en eller par sakkunniga torde få uppdragas att undersöka, huruvida och på vad sätt vattenfallsstyrelsens bokföringssystem må kunna förenklas.

Vad vattenfallsstyrelsen anfört angående gottgörelse i en eller annan form åt den personal, som sålunda måste under sommarmanaderna utföra bokslutsarbete å övertid har riksräkenskapsverket funnit värt beaktande, dock icke endast för vattenfallsstyrelsens vidkommande.

Domänstyrelsen, som åberopat sitt tidigare här förut refererade utlåtande i ämnet, har förklarat sig icke hava funnit någon anledning att frångå de i berörda utlåtande framhållna synpunkter. Därutöver har styrelsen påpekat, att, för att det överhuvudtaget skulle bli möjligt att efter räkenskapsårets omläggning kunna få bokslutet färdigt inom vederbörlig tid, det skulle bli nödvändigt att anlita övertidsarbete i betydligt större utsträckning än tillföre, vilket emellertid knappast skulle låta sig göra under juli och augusti månader, de relativt sämsta arbetsmånaderna. Den återstående möjligheten att åvägabringa det önskade resultatet genom inkallande av extra personal stötte, vad anginge styrelsens kamerala byrå, på den svårigheten, att årsräkenskaps avslutande fordrade förtrogenhet med det invecklade räkenskapsväsendet, varjämte det för verket skulle ställa sig synnerligen kostsam.

Riksräkenskapsverket har meddelat, att verket från domänstyrelsen under hand inhämtat, att dess huvudbok skulle kunna den 15 september föreligga i koncept, vilket i så fall finge användas för riksbokslutet.

Vad *övriga verk* angår, hava de av dessa framförda erinringarna icke varit av det slag, att riksräkenskapsverket funnit desamma utgöra hinder för den ifrågasatta omläggningen.

För egen del har *riksräkenskapsverket* — efter att hava angivit de tider, vid vilka de olika ämbetsmyndigheternas huvudböcker borde till ämbetsverket ingivas efter en omläggning av kapitalbokslutsåret till tiden 1 juli—30 juni, samt berört vissa författningsändringar, som skulle påkallas av sagda omläggning — anfört väsentligen följande.

I fråga om den inverkan, räkenskapsårets omläggning skulle få på riksräkenskapsverkets eget arbete, ville ämbetsverket fästa uppmärksamheten på, att denna omläggning komme att utgöra hinder för budgetredovisningens framläggande inom tre månader efter budgetårets utgång. Även om till kapitalbokslutet ansloges en tid av fyra månader, måste arbetet därmed påbörjas under loppet av de tre första månaderna och till följd därav åtminstone de ledande arbetskrafternas uppmärksamhet i viss mån dragas från arbetet med budgetredovisningen. Ett försenande av denna bleve därför en naturlig följd av kapitalbokslutsårets omläggning. För att möjliggöra omläggningen av kapitalbokslutet och dess avlämnande till statsrevisorerna den 1 november borde därför även med budgetredovisningen få anstå till sagda tidpunkt.

En förutsättning för möjligheten av den omläggning, varom vore fråga, vore, att alla primärräkenskaper inkomme inom föreskriven tid i ett åtminstone formellt felfritt skick. Erfarenheten hade emellertid visat, att det ständigt före-

Bihang till riksdagens protokoll 1923. 1 saml. 146 häft. (Nr 182.) 2

komme, att än den ena än den andra redogöraren begärde uppskov med räknenskapens avgivande, eller ock att mot den inkomna räknenskapen sådana anmärkningar måste göras, som omöjliggjorde dess användning utan vidare för riksbokslutet. Skulle reformen vara praktiskt genomförbar, måste åtgärder vidtagas för avlägsnande av detta hinder. Då tiden för riksbokslutets verkställande i så hög grad inskränktes, måste den personal, som toge befattning med detsamma, och som i de otaliga fall, där så erfordrades, kunde direkt hos andra ämbetsverk ingripa med råd och dåd för att underlätta vederbörandes arbete med primärräknenskaperna och möjliggöra, att dessa i rätt tid inkomme till riksräkenskapsverket, högst väsentligt ökas. En sådan ökning behövdes även för arbetet inom riksräkenskapsverket. Personalökningen skulle i första rummet avse tjänstgöringen å riksboekslutsbyrån under de fyra månaderna juli—oktober. Riksräkenskapsverkets organisation tillåte visserligen, att riksboekslutsbyrån finge under ifrågavarande del av året låna arbetskrafter från andra byråer under förutsättning, att dessa byråer under återstoden av året bereddes den ersättning, de för fullgörande av sitt arbete behöfde. Härvid vore dock att märka, att varje sådan överflyttning verkade störande på arbetet inom de byråer, som därav berördes. I viss mån fordrades särskilda kvalifikationer för de olika byråerna, och även om en överflyttad tjänsteman till anlag och utbildning vore väl skickad för sitt nya arbete, kunde man icke begära, att han genast skulle vara inne i detsamma, varigenom misshushållning med arbetskraft lätt uppkomme. För att åtminstone för framtiden kunna påräkna tränad personal för ifrågavarande arbeten borde riksräkenskapsverket få de erforderliga tjänstemännen anställda å ordinarie stat. Huru många som behöfde anställas, vore naturligtvis svårt att beräkna, allra helst som riksräkenskapsverket för sin del ansåge den ödesdigra verkan av arbetets forcering i sig själv så allvarlig, att den svårigen kunde uppvägas av en förstärkning av arbetskrafterna. Men med hänsyn tagen till vad nyss anförts dels om nödvändigheten att i stor utsträckning stå andra ämbetsverk till tjänst med arbetshjälp och dels om möjligheten av temporärt överflyttande av arbetskrafter från en byrå till en annan, kunde riksräkenskapsverket icke påtaga sig det ökade arbete, som nödvändigtvis måste bliva en följd av kapitalboekslutsårets omläggning, med mindre än hos verket anställdes ytterligare tre ordinarie revisorer.

Riksräkenskapsverket har vidare ansett sig böra undersöka, i vad mån den åsyftade reformen kunde anses nödig och nyttig.

Det låge i sakens natur, anför riksräkenskapsverket härutinnan, att varje reform, med vilken man avsåge att vinna vissa fördelar, i allmänhet också vore förenad med större eller mindre olägenheter. En olägenhet med förevarande reformförslag vore den, att den medförde ökade kostnader, och ansåge riksräkenskapsverket, att särskilt under rådande förhållanden hänsyn borde tagas även till denna sida av saken, om den än i jämförelse med reformens påstådda betydelse i övrigt vore av mindre vikt.

Såsom en allvarlig olägenhet måste man, enligt riksräkenskapsverkets mening, även anse, att en omläggning av statens ämbetsmyndigheters räknenskapår gjorde nödvändigt eller åtminstone högst önskligt att söka åstadkomma en liknande omläggning av vissa kommunala och enskilda institutioners och inrättingars räknenskapår.

Även statistikåret måste i de fall, då det icke redan till sin natur vore

knutet vid budgetåret, omläggas på samma sätt som räkenskapsåret, och, då statistiken i många fall utgjorde ett föreningsband mellan statsinstitutioner och mer eller mindre enskilda institutioner, framginge även härav, till vilka vidsträckt områden den föreslagna reformen komme att sträcka sina verkningar. Det syntes icke vara på förhand klart, att allt detta även med den allra bästa vilja — vilken för visso icke allestädes kunde påräknas — skulle kunna tillfredsställande ordnas.

Då propositionen angående budgetårets omläggning framlades för riksdagen, hade såsom en fördel av kapitalbokslutets bibehållande vid kalenderår framhållits, att hela det överskott, som hos ett affärsdrivande verk uppkomme under ett räkenskapsår, skulle komma att under budgetåret inlevereras till statsverket. Denna betydande fördel ginge man förlustig genom den nu föreslagna omläggningen.

Detsamma bleve åtminstone några år framåt förhållandet med önskemålet att i rikshuvudboken kunna lämna en mera fullständig kapitalredovisning. Detta önskemåls realiserande låge omedelbart inom möjligheternas område, om 1921 års beslut stode fast, men måste i motsatt fall uppskjutas till en kanske avlägsen framtid.

Att den sista juni vore en särdeles olämplig tidpunkt för verkställande av den inventering, som behövdes för att konstatera den kapitaltillgång, som skulle redovisas, hade framhållits särskilt av telegrafstyrelsen.

För uppgörande av kapitalbokslut bleve efter omläggningens genomförande så kort tid anslagen, att inga noggranna undersökningar hunne verkställas, och att i många fall redovisningen av vissa medel måste uppskjutas till ett följande bokslutsår. Detta gällde icke blott sådana ämbetsverk, som för sitt bokslut hade att invänta uppgifter från utlandet, såsom t. ex. utrikesdepartementet och generalpoststyrelsen, utan även alla sådana verk, som byggde sina bokslut på från underredogörare inkomna räkenskaper eller rapporter. Även för uppgörande av rikshuvudboken bleve tiden så knapp, att alla vidlyftigare utredningar angående anmärkta felaktigheter i primärräkenskaperna måste uppskjutas till efteråt.

Det senast anförda innefattade den viktigaste anmärkningen mot den ifrågasatta omläggningen. Om densamma endast innebure, att kapitalboksluts- och budgetåren skulle sammanfalla, vore därom mindre att säga. Men då en följd av reformen måste bliva, att kapitalbokslutet skulle föreligga så kort tid efter utgången av räkenskapsåret, komme detta visserligen att lätt och på ett tillfredsställande sätt kunna fullgöras av en del, ja till och med av flertalet av de redovisande myndigheterna, men för några av dem och för själva rikshuvudboken kunde snabbheten i bokslutet vinnas endast på bekostnad av noggrannheten. Och riksräkenskapsverket ville upprepa vad verket redan i sitt principutlåtande angående budgetårets omläggning anført, att man på rikshuvudboken måste ställa de största anspråk ifråga om tillförlitlighet, och att fördenskull de huvudböcker, på vilka rikshuvudboken skulle grundas, icke finge vara summariska. Riksräkenskapsverket hade, såsom i det föregående omförmålt, strävat att fullständiga rikshuvudboken. Därvid hade riksräkenskapsverket bland annat haft i tankarna denna huvudboks betydelse, då riksdagen såge sig nödsakad att söka erhålla län i in- eller utlandet. Att ett åtminstone temporärt hinder för denna strävan efter fullständighet nu uppkommit, vore, såsom nämnt, att beklaga. Men huru viktig än fullständigheten vore, vida viktigare vore tillförlitligheten. Detta kunde svårligen förnekas. Riksräkenskapsverket kunde väl förstå den tankegång, som låge bakom ett krav på att de förvaltande myndigheterna skulle kunna i sina egna huvudböcker avläsa

anslagsförvaltningens resultat, liksom kravet på att rikshuvudboken skulle innehålla en fullständig budgetredovisning. Men det räkenskapssystem, som numera blivit genomfört för så gott som hela statsverket, hade av många anledningar tagit sikte på att särskilja dessa båda redovisningar, och numera hade varken rikshuvudboken eller i allmänhet myndigheternas huvudböcker till uppgift att utvisa anslagsställningen. Denna uppvisades, vad statsverket i sin helhet beträffade, uti budgetredovisningen och, beträffande de särskilda förvaltningarna, i »dispositionstabeller», som skulle särskilt avgivas.

Vad sedan vidkomme de fördelar, som vore avsedda att vinnas genom ifrågasvarande reform, så syntes av den riksdagsskrivelse, vari utredningen begärdes, att riksdagen dels ansåge det så att säga teoretiskt riktigast, att de tidsperioder, för vilka kapitalredovisning och budgetredovisning uppgjordes, sammanföle, dels uppställde det praktiska kravet, att de med verifikationer försedda specialräkenskaperna icke finge hänföra sig till annan tidsperiod än budgetredovisningen, detta med hänsyn till statsrevisorernas granskning.

Tänkte man först på redovisningen av medel tillhörande statsregleringen, föreföle det, som om riksdagen förbisett eller icke beaktat, att efter statsbokföringsreformen månatliga redovisningar avgäves, och att verifikationerna hänförde sig till dessa. Riksräkenskapsverket ville härvid fästa uppmärksamheten på, att även ifråga om ett sådant ämbetsverk som arméförvaltningen, som ännu icke berörts av statsbokföringsreformen, månatliga med verifikationer försedda redovisningar sedan lång tid vore i bruk. Genom ett dylikt redovisningssystem, från vilket det väl icke vore meningen att återgå till mera otidsenliga förhållanden, hade ju sörjts för, att redovisningen kunde ansluta sig både till den sammanfattning, som för tiden 1 juli — 30 juni gjordes i den centrala budgetredovisningen, och till en central kapitalredovisning, som utgjorde en sammanfattning för kalenderår. Verifikationerna följde månadsredovisningarna och blevo för statsrevisorerna tillgängliga i en utsträckning och med en snabbhet, som icke ändrades genom den nu föreslagna omläggningen.

Vad åter anginge de affärsdrivande verken, vilka icke inginge i statsverkets bokföringssystem, utan hade en fristående bokföring, hade det redan framhållits, att det ur budgetsynpunkt måste vara en avgjord fördel, att deras huvudböcker, vilka skulle till siffran bestämma det driftöverskott, som skulle tillföras statsverkets budget, uppgjordes i så god tid, att detta överskott kunde tillflyta statskassan innan utgången av det budgetår, för vars utgifter det skulle tagas i anspråk. Och beträffande verifikationerna till dessa verks räkenskaper, förhölle det sig så, att de enligt 1921 års beslut föreläge hos statsrevisorerna samtidigt med räkenskaperna, men att, om den tilltänkta omläggningen genomfördes, det torde vara att befara, att huvudböckerna, om de överhuvud bleve färdiga, i många fall inkomme utan verifikationer, och att dessa senare bleve tillgängliga först vid nästa års statsrevision. I sådant fall bleve resultatet av reformen rakt motsatt det av riksdagen avsedda.

Riksräkenskapsverket kunde efter denna jämförelse icke se annat än att olägenheterna kvarstode såsom verkliga och påtagliga utan motsvarande fördelar.

Riksräkenskapsverket har jämväl framhållit, att, därest räkenskapsåret skulle från och med den 1 juli 1923 omläggas till att sammanfalla med budgetåret, ett kapitalbokslut måste upprättas för första halvåret 1923. Därav eventuellt upp-

kommande kostnader trodde riksräkenskapsverket icke bliva större, än att de kunde bestridas av till myndigheternas eller Kungl. Maj:ts disposition ställda medel. Skulle emellertid så befinnas vara fallet, särskilt med hänsyn till att ett särskilt kapitalbokslut, det andra för året, måste göras under tiden närmast efter utgången av juni månad 1923, måste därför erforderligt anslag äskas redan å riksstaten för budgetåret 1923—1924.

Vid riksräkenskapsverkets skrivelse den 13 september 1922, för vars huvudsakliga innehåll nu redogjorts, finnes bifogat ett protokollsutdrag, utvisande, att en avvikande mening framförts inom ämbetsverkets styrelse vid förevarande ärendes behandling. Enligt vad som framgår av berörda protokollsutdrag var reservanten av den uppfattningen, att statsräkenskapsåret med nödvändighet måste sammanfalla med budgetåret. De svårigheter, som alltid uppstode, då det gällde att på kort tid åstadkomma ett riksbokslut måste och kunde, enligt reservantens åsikt, övervinnas, även om detta bokslut komme att upprättas efter budgetårets utgång i stället för såsom förut efter utgången av kalenderåret. Att ett övervinnande av svårigheterna, anförde reservanten vidare, vore möjligt, därom vittnade även de uttalanden, som gjorts av majoriteten av de ämbetsverk och myndigheter, vilka hörts i frågan.

Bibehållande av kalenderåret såsom räkenskapsår medförde, förutom den olägenheten, att bokslutet komme att upprättas för annan tid än den, för vilken statsmakterna uppgjort sina beräkningar, även den nackdelen, att samma års statsrevisorer komme att få granska budgetredovisning för en period och rikshuvudbok för en annan, och att något särskilt kapitalbokslut för 1923 års förra hälft icke komme att upprättas.

I anledning av, bland annat, de olägenheter, som för vissa av de affärsdrivande verken angivits komma att uppstå vid räkenskapsårets förläggande till tiden 1 juli—30 juni, togs vid frågans förberedande behandling inom finansdepartementet under övervägande, huruvida man vid en eventuell omläggning till budgetår av statens kapitalbokslut skulle kunna bibehålla kapitalboksluten för statens affärsverk vid kalenderår. Man utgick härvid från, att en omläggning av statens kapitalbokslut till annan tid än kalenderår icke med nödvändighet förutsatte, att denna omläggning skulle omfatta även affärsverkens kapitalräkenskaper, när dessa verk i förhållande till statsregleringen i vissa avseenden intoge en särställning. I enlighet med denna uppfattning utarbetades å finansdepartementets budgetbyrå en promemoria i ämnet, som sedan remitterats till affärsverkens styrelser för yttrande.

I sagda promemoria framhölls, att en anordning med kalenderåret såsom kapitalbokslutsår för statens affärsverk men budgetåret såsom rikshuvudboksår och kapitalräkenskapsår för statsförvaltningen i övrigt med hänsyn till den samhörighet med rikshuvudboken, som jämväl affärsverkens kapitalräkenskaper ägde, icke vore genomförbar med mindre,

än att för dessa verk upprättades kapitalräkenskapsavslutningar även vid budgetårets utgång. Dessa räkenskapsavslutningar behövde emellertid endast vara av den omfattning, att ur desamma kunde hämtas material för uppgörandet av de i den för budgetår upprättade rikshuvudboken inlagda konti över vederbörande affärsverk jämte tillhörande affärsfonder.

Denna utväg, anfördes vidare i promemorian, att med bibehållande av kapitalboksluten för affärsverken vid kalenderår avsluta vissa delar av nämnda verks kapitalräkenskaper även vid budgetårets utgång hade tidigare berörts i en uti budgetårskommitténs betänkande (sid. 78—84) införd promemoria rörande ifrågasatt omläggning av affärsverkens budgetår till tiden 1 juli—30 juni; och hade kommittén i anslutning till denna promemoria förordat halvårskapitalbokslut vid affärsverken i vad sagda bokslut avsåge medelsredovisningen, detta jämväl i betraktande av önskvärldheten av att vid nämnda verk kunna ständigt följa rörelsens gång.

Även i de från affärsverksstyrelserna infordrade yttrandena över förutnämnda promemoria gjorde sig olika uppfattningar gällande.

Generalpoststyrelsen hade lika litet som ifråga om räkenskapsårets omläggning till att sammanfalla med budgetåret något väsentligt att erinra mot upprättandet av den ifrågasatta räkenskapsavslutningen vid budgetårets utgång, detta vad anginge postverkets räkenskaper. Vad däremot vidkomme räkenskaperna för postsparbanken, som från och med år 1923 vore inordnad i postverket, kunde någon exakt kapitalräkenskapsavslutning icke lämnas utan avsevärda arbeten och betydande kostnader. Enligt styrelsens förmenande kunde det emellertid ifrågasättas, huruvida det kunde anses nödvändigt, att uppgifter lämnades beträffande postsparbanksrörelsen, då ju den av sagda rörelse eventuellt uppkommande vinsten tillsvidare icke skulle inlevereras till statskassan, utan avsättas till en reservfond.

Under förutsättning att särskilda åtgärder icke skulle behöva vidtagas för upprättande av räkenskapsavslutning beträffande postsparbankrörelsen, syntes den ifrågasatta räkenskapsavslutningen vid budgetårets slut för postverkets vidkommande icke komma att draga någon nämnvärd merkostnad.

Telegraf- och järnvägsstyrelserna finna en anordning med kalenderåret såsom kapitalbokslutsår och en räkenskapsavslutning vid budgetårets utgång i för rikshuvudbokens upprättande erforderliga delar synnerligen lycklig, och anser telegrafstyrelsen, att en sådan anordning icke skulle medföra några ökade kostnader, under det att järnvägsstyrelsen är av den åsikten, att kostnaderna icke skulle bli av sådan storleksordning, att Kungl. Maj:t, då det gällde att taga ståndpunkt till frågan om räkenskapsårets förläggning, behövde taga någon som helst hänsyn därtill.

Vattenfalls- och domänstyrelserna åter intaga en annan ståndpunkt.

Vattenfallsstyrelsen anför, att enligt dess uppfattning innebure en dylik anordning, att för de affärsdrivande verken skulle årligen upprättas två fullständiga

bokslut, ett per den 30 juni och ett per den 31 december, varjämte förslaget genomförande syntes styrelsen nödvändig göra uppläggning av olika räkenskaper för varje halvår. En sådan anordning kunde enligt styrelsens mening icke vara ägnad att åstadkomma någon som helst lättnad i de olägenheter, som vore förenade med det ena bokslutets förläggande till sommaren med relativt kort frist för räkenskapernas överlämnande till riksräkenskapsverket, utan måste tvärtom medföra ökat arbete och ökade kostnader. Storleken av denna kostnadsökning för statens vattenfallsverks vidkommande vore det emellertid icke möjligt för vattenfallsstyrelsen att ens tillnärmelsevis uppskatta.

Domanstyrelsen säger sig, för den händelse juniräkenskapsavslutningen skulle utgöra något annat än blott ett kassabokslut, vara nödsakad att avstyrka hela förslaget, enär det enligt styrelsens förmenande i sådant fall bleve fråga om ett fullständigt bokslut även vid budgetårets slut, och understryker styrelsen änyo de redan förut framhållna svårigheter ur arbetsbelastningssynpunkt, som skulle uppstå vid ett sommarbokslut, särskilt för revirförvaltningarna, samt därav föranlett behov av personalförstärkning.

Såsom framgår av vad jag nu anfört, hava endast få ämbetsmyndigheter haft något av större vikt att invända mot en omläggning av statens räkenskapsår till samma tidsperiod som budgetåret eller tiden 1 juli—30 juni. Det långt övervägande flertalet har antingen direkt uttalat sig för en sådan omläggning eller ock i stort sett ej haft något att erinra däremot.

*Departements-
chefen.*

För egen del har jag funnit det vara ett naturligt önskemål, att efter omläggningen av budgetåret till tiden 1 juli—30 juni jämväl räkenskapsåret omläggas till samma tidsperiod. Endast om starka skäl tala mot ett sammanförande av budget- och räkenskapsår synes man böra frångå denna ordning.

Skiljer man budget- och räkenskapsår, blir förhållandet, att statens i budgetredovisningen upptagna kapital, vari bland annat ingår statsverkets kassafond, kommer att hänföra sig till en annan tidpunkt än det i rikshuvudboken redovisade statskapitalet, vilket i viss mån skulle försvåra bedömandet av det statsfinansiella läget.

En annan olägenhet av skilda budget- och räkenskapsår är den av riksdagen redan berörda svårigheten att kunna med tillhjälp av de för en tidsperiod upprättade, med verifikationer försedda specialräkenskaperna granska användningen och förvaltningen av de för en annan period beviljade riksstatsanslagen. För alla de verk, vid vilka statsbokföringsreformen ännu ej är genomförd och vid vilka räkenskaperna fortfarande upprättas allenast årsvis, måste för en granskning inom statsrevisionen av medelsdispositionerna en särskild halvårsavslutning vidtagas, vilken givetvis skulle kräva ett betydande extra arbete. Även beträffande de

ämbetsmyndigheter, som hava sina räkenskaper lagda enligt det nya systemet, kvarstår den olägenheten, att man vid en specifik anslagsgranskning måste använda månadsredovisningar, tillhörande tvänne olika årsräkenskaper.

De invändningar, som anförts mot en omläggning av räkenskapsåret till budgetår, hava icke varit av principiell natur utan så gott som uteslutande rört sig om svårigheterna att få räkenskaperna och rikshuvudboken färdiga i tillräckligt god tid för riksdagens revisorers granskning.

Det är emellertid ej nödvändigt, att alla räkenskaper, vilka äro underkastade granskning av riksdagens revisorer, skola samtidigt och redan vid revisionsförrättningens början överlämnas till revisorerna. Såsom riksdagen i den förut refererade skrivelsen den 23 maj 1922 omförmält, kan sålunda rikshuvudboken behöva avlämnas först under revisionens fortgång, förslagsvis den 1 november.

Att efter en omläggning av räkenskapsåret till tiden 1 juli—30 juni vissa svårigheter ur arbetsbelastningssynpunkt förefinnas för riksräkenskapernas färdigställande i tillräckligt god tid för statsrevisionens granskning, kan icke bestridas. Svårigheterna synas dock icke vara större, än att de med god vilja och lämpliga anordningar kunna övervinnas.

Vad till en början angår den från en del myndigheter framhållna olägenheten av omläggningen, att den med bokslutsarbetet sysselsatta personalen skulle få möjligheten till semesterledighet under sommaren beskuren samt bliva utsatt för arbetsforcering under den varma årstiden, torde något hinder för beredande av semester för sagda personal under försommaren i allmänhet icke förefinnas. Detta gäller framför allt riksräkenskapsverket, som ej i full utsträckning kan påbörja bokslutsarbetet, förrän räkenskapsmaterialet inkommit från övriga verk. Åtskilliga verk skulle enligt den av riksräkenskapsverket uppgjorda planen hava avgivit sin huvudbok så tidigt som den 1 augusti, varefter semester ju kunde uttagas.

Beträffande de av vissa länsstyrelser påpekade svårigheter, som skulle uppkomma därigenom att bokslutsarbetet efter räkenskapsårets omläggning på föreslaget sätt skulle infalla samtidigt med de under månaderna juli och augusti forcerade förarbetena för provningsnämndernas sammanträden, torde böra erinras om den betydande lättnad, som beretts länsstyrelserna genom den framflyttning med icke mindre än två månader av tiden för avslutandet i länen av sagda nämnders arbeten, vilken beslöts vid 1922 års riksdag.

Med anledning av den av riksräkenskapsverket framställda invändningen mot den ifrågasatta omläggningen av räkenskapsåret, att denna omläggning skulle utgöra hinder för budgetredovisningens framläggande inom tre månader efter budgetårets utgång, ber jag få framhålla, att, ehuru väl nämnda redovisning torde utan olägenhet kunna avlämnas till statsrevisionen något senare än den 1 oktober, ett dylikt uppskov icke synes behöva i regel ifrågakomma, detta med hänsyn såväl till de arbetskrafter, vilka stå ämbetsverket till buds, som ock till de lättnader för budgetredovisningens upprättande, vilka vunnits genom införandet av månatliga redovisningar. Beträffande särskilt riksräkenskapsverkets personalfråga vill jag allenast påpeka, att såsom ett viktigt syfte med sammanförandet i ett verk av kammarrättens revisionsavdelning och statskontorets riksbokslutsbyrå framhållits just, att under den tid, då arbetet behövde forceras å bokslutet, därför kunde användas lämplig del av revisionsavdelningens personal. Och vad angår riksräkenskapsverkets uttalande, att det skulle bliva nödvändigt att i vissa fall till förebyggande av felaktigheter i primärräkenskaperna från riksräkenskapsverket detachera bokslutspersonal till vederbörande verk för att där biträda vid räkenskapernas upprättande, vill det synas, som om riksräkenskapsverket i detta sammanhang underskattat de fördelar, som statsbokföringsreformen medfört. På grund av sagda reform har ju nämligen, förutom den lättnad, som åstadkommits genom räkenskapernas uniformering, förenkling och överskådligare uppställning, beretts möjlighet att genom avgivande av månatliga medelsredovisningar, vilka i riksräkenskapsverket kunna granskas månad efter månad, successive under årets lopp få eventuella felaktigheter i redovisningarna undanröjda, till fördel för upprättandet av årsräkenskapen.

Det synes svårt att förklara, att en arbetsomläggning, som i och för sig ej medför någon direkt ökning i den utkrävda arbetsprodukten utan endast en koncentrerings av vissa delar av arbetet inom en kortare tidrymd, skulle kunna kräva en så avsevärd förstärkning av arbetskraften, som riksräkenskapsverket angivit. Jag kan också så mycket mindre biträda en sådan uppfattning, som enligt min mening den ifrågasatta omläggningen snarast skulle onödiggöra visst dubbelarbete, som är förenat med att bibehålla räkenskapsåret vid kalenderår. Om nämligen kassafondens ställning skall kunna redovisas jämväl i rikshuvudboken — och jag förutsätter, att ett sådant krav ej kan eftergivas — måste nämligen för sistnämnda fall vid kalenderårets utgång upprättas en särskild avslutning av riksstatstitlarna, vilken skulle bliva obehövlig, om både budget- och räkenskapsår utlöpte den 30 juni.

På nu anförda skäl finner jag personalfrågan för riksräkenskapsverkets del ej böra tillmätas någon avgörande betydelse för bedömandet av det föreliggande huvudspörsmålet. I fråga om övriga verk och myndigheter torde man, med bortseende tillsvidare från affärsverken, om vilka jag strax skall yttra mig, kunna utgå från att, om överhuvudtaget på grund av räkenskapsårsomläggningen några kostnader för förstärkta arbetskrafter komma att uppstå, dessa komma att uppgå till skäligen obetydliga belopp.

Vad riksräkenskapsverket anfört därom, att en omläggning av räkenskapsåret komme att medföra, att tillsvidare måste anstå med tilltänkt komplettering av rikshuvudboken med en fond för kronans publika hus, är denna invändning av underordnad betydelse, enär den framförda frågan ännu befinner sig på ett förberedande stadium. Då utredningen i sinom tid föreligger färdig, läser räkenskapsårets förläggning icke komma att utgöra något som helst hinder för förslaget förverkligande.

Bland i övrigt anförda skäl mot räkenskapsårets förläggande till budgetåret torde jag vidare böra erinra om att från vissa länsstyrelser och andra ämbetsmyndigheter ifrågasatts, att en omläggning av statens räkenskapsår borde föra med sig en omläggning av vissa kommunala myndigheters och inrättningsanstalts samt mer eller mindre enskilda institutioners räkenskaper. Utan att uttala någon mening om en dylik omläggnings ändamålsenlighet vill jag framhålla, att den ej står i sådant samband med frågan om statens räkenskapsår, att anledning föreligger att i detta sammanhang närmare ingå härpå. Beträffande frågan, huruvida räkenskapsårsomläggningen skulle komma att påkalla förändring av statistiken i ytterligare mån än som betingas redan av budgetårets omläggning, vill jag endast erinra, att statistiska centralbyrån icke — vare sig i sitt utlåtande rörande budgetårets omläggning eller i sitt yttrande angående förändringen av räkenskapsåret — anfört några skäl från statistisk synpunkt mot omläggningarna ifråga.

Om jag alltså å ena sidan finner de av mig nu berörda erinringarna mot en omläggning av räkenskapsåret till tiden 1 juli—30 juni av mindre betydelse i förhållande till de skäl, som enligt min mening tala för en dylik omläggning, vill jag å andra sidan medgiva, att från vissa av de affärsdrivande verkens styrelser, i synnerhet domänstyrelsen, framhållits olägenheter av betydelse, som skulle följa av berörda omläggning.

De affärsdrivande verken intaga emellertid en särställning till statsregleringen, i det att de till densamma endast avbördade sina nettoöverskott och från densamma få mottaga vissa kapitalökningsanslag, medan deras bruttoinkomster och utgiftsstaten ligga helt vid sidan av stats-

budgeten. Vid en eventuell omläggning av statens räkenskapsår till att sammanfalla med budgetåret kan man fördenskull utan olägenhet bibehålla affärsverkens räkenskaper vid kalenderår, under den förutsättningen nämligen att, på sätt framhållits i förutnämnda inom finansdepartementet utarbetade promemoria i ämnet, räkenskapsavslutningar verkställas även vid budgetårets utgång i erforderliga delar, för att de uppgifter, som behövas för uppbyggande av affärsverkens och deras fonders konti i rikshuvudboken, skola kunna tillhandahållas riksräkenskapsverket.

Med anledning av de erinringar, som framställts mot halvårsavslutningar från vattenfalls- och domänstyrelsernas sida, ber jag få framhålla följande.

Då telegraf- och järnvägsstyrelserna ansett sig kunna utan svårighet och nämnvärda kostnader åstadkomma räkenskapsavslutning per den 30 juni, synes redan detta förhållande utgöra anledning att antaga, att de svårigheter, vattenfallsstyrelsen befarat, skola vara överkomliga. Redan nu uppgöras vattenfallsverkens redovisningar för månad, och föras även huvudböckerna månadsvis. Emellertid lär fördelningen av kostnaderna för vattenfallsstyrelsen på de många olika rörelsegrenarna vara ett mycket tidskrävande arbete. Men det torde ej vara ogörligt att i en räkenskapsavslutning den 30 juni göra en dylik fördelning ganska summarisk, om den definitiva fördelningen uppskjutes till bokslutet den 31 december. Även i andra avseenden torde lättnader kunna ske beträffande räkenskapsavslutningen för första halvåret. Inventeringar behöva givetvis ej ske vid halvårsskiftet. Jag förutsätter emellertid, att vid den omläggning av vattenfallsverkens bokföring, som redan lär vara påtänkt, i syfte att vinna förenkling och centralisering, nödig hänsyn tages till möjligheten att underlätta upprättandet av avslutning vid budgetårets utgång.

Vad därefter angår domänverket, lärer enligt inhämtade upplysningar möjlighet förefinnas för domänstyrelsen att genom ett utnyttjande av de till styrelsen normalt ingående rapporter utan större kostnad kunna lämna riksräkenskapsverket de uppgifter, som behövas för upprättandet av domänstyrelsens och domänfondens konti i rikshuvudboken.

I fråga om samtliga affärsverk bör för övrigt gälla, att den räkenskap, som uppgöres per den 30 juni, icke bör av riksräkenskapsverket självständigt granskas, utan bör densamma undergå revision först i samband med bokslutet per den 31 december. Det synes mig ock böra kunna ordnas så, att affärsverkens införande i rikshuvudboken grundas allenast på rapporter till riksräkenskapsverket, så uppställda i enlighet med av verket lämnade formulär, att ur desamma utan vidare kunna hämtas alla de siffror, som böra inflyta i rikshuvudboken.

Då det givetvis är av stort intresse, att affärsverkens definitiva årsresultat bliva för riksdagen ävensom för allmänheten lätt tillgängliga, bör på grundval av de fullständiga boksluten den 31 december genom riksräkenskapsverkets försorg från trycket utgivas en sammanställning av affärsboksluten i enlighet med rikshuvudbokens uppställning. I samma publikation kunna då införas de statistiska tabläerna, vilka alltså för framtiden skulle grunda sig på de definitiva räkenskapsresultaten.

Med hänsyn till vad nu anförts, synas några betänkligheter icke behöva hysas mot möjligheten att göra en omläggning av räkenskapsåret, så att detta med undantag för de affärsdrivande verken kommer att sammanfalla med budgetåret.

Såsom framgått av den av mig lämnade redogörelsen torde man ej kunna beräkna, att rikshuvudboken skall föreligga avslutad förrän omkring den 1 november. Med denna eventualitet har riksdagen jämväl räknat i sin skrivelse i ämnet. Någon allmän förskjutning i tiden för avlämnande av budgetredovisningen torde man däremot ej behöva förutsätta. Det försenade avlämnandet till statsrevisionen av rikshuvudboken läser emellertid icke bliva till någon verklig olägenhet, då statsrevisionens huvudsakliga arbetsmaterial — specialräkenskaperna — föreligger färdigt vid revisorernas sammanträde. Av samma anledning torde ej heller vara att befara några större olägenheter, därest på grund av särskilda förhållanden under något år budgetredovisningen skulle hinna färdigställas först någon kortare tid efter den 1 oktober.

Nu berörda förhållanden torde få en avgörande betydelse, då det gäller att framdeles taga ställning till frågan om ökning av statsrevisionens sammanträdestid. Givet är att, om denna tid utsträcker att omfatta jämväl första hälften av december månad, olägenheterna av att rikshuvudboken avlämnas till statsrevisorerna först i början av november ytterligare minskas. Frågan om statsrevisionens sammanträdestid liksom om övriga förändringar beträffande revisionens verksamhet behöver emellertid icke upptagas till avgörande förrän vid 1924 års riksdag. Innan den av riksdagen begärda utredningen i dessa avseenden igångsättes, är det emellertid önskligt att erhålla uttalande, om riksdagen finner den förut berörda förskjutningen i tiden för avlämnandet av rikshuvudboken vara av den betydelse, att en omläggning av räkenskapsåret ej bör komma till stånd.

Därest nu statens huvudräkenskapsår omlägges att sammanfalla med budgetåret, blir det en given följd, att ett särskilt bokslut måste upprättas för första halvåret 1923 liksom för affärsverken en räkenskaps-

avslutning bör ske den 30 juni 1923. Sagda bokslut behöver emellertid icke i någon mån forceras. 1923 års statsrevisorer böra nämligen endast granska 1922 års räkenskaper, vadan arbetet med rikshuvudboken för nämnda halvår ej behöver igångsättas förrän efter det budgetredovisningen för samma tid föreligger färdig.

Sker den ifragasatta räkenskapsomläggningen, torde under 1924 två statsrevisioner få äga rum, en för första halvåret 1923 och en för budgetåret 1923—1924.

Med hänsyn till den sålunda föreliggande möjligheten att utsträcka tiden för upprättandet av räkenskaperna för första halvåret 1923, inklusive rikshuvudboken, torde några särskilda kostnader för arbetsförstärkning för verkställandet av sagda halvårs bokslut icke behöva beräknas.

Under återopande av vad jag sålunda anfört får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition inhämta riksdagens yttrande rörande omläggning av räkenskapsåret för statens verk och myndigheter, med undantag för de affärsdrivande verken, till att omfatta tiden 1 juli—30 juni.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifalla samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bil. litt. vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Elis Lindahl.